

SÜRÜYE KATILMANIN ZORLUKLARI: DÖNÜŞÜM'DE METAMORFOZ, METAFİZİK VE MECAZ

ÖZGÜR TABUROĞLU

Dönüşüm'de bir örneğine rastladığımız hayvanlaşma veya özelde köpekleşme, böcekleşme veya maymunlaşma öyküleri, *La Fontaine'den Masallar* gibi okunamaz kuşkusuz. İnsanı hayvandan ayıran bir mecaz veya alegori değildir basitçe. İkisi arasında çok sayıda düğüm atılır. *Bir Köpeğin Araştırmaları*'ndaysa insan olmaya heveslenen bir köpeğe kulak veririz. Okur veya eleştirmen tarafından bu dolaşık bağlantılardaki muhtemel düğümleri çözme çabası ise başka düğümlerin oluşmasına neden olur. Hayvanı insandan ayıran söz sanatları değil varlık ilkeleridir artık. Öncelikle bu müstakbel hayvanın bir sürüye katılması beklenir; ortada üyesi olabileceği bir sürü bulunmasa da.

Gregor Samsa, bir hayvanın yaşamından kesitler sunmaz veya insanca bir hayatı soyutlamaz. İnsan-oluş ile hayvan-oluş arasındaki o yakınlığı, yarığı veya "korkunç" katmanı sergiler. Franz Kafka "hayvan bize insandan daha yakındır" der. İnsanın ardında gezindiği "parmaklık" hayvanınki gibi belli olmaz. Bu parmaklık seyyar olsa da sürekli onun eylemlerine eşlik eder: "İnsan gibi yaşamak çok zor, o nedenle hiç olmazsa kurgusal düzeyde bundan kurtulma isteği var". "Sürüye katılma"nın aşına duygusunu deneyimlemek kurmacanın bir amacına dönüşür sanki. Sürü insanca yaşamın ödev ve sorumluluklarından onu kurtarır. "Gregor, hamam böceği olur, yalnızca babasından kaçmak için değil, daha çok, babasının çıkış bulamadığı yerde bir çıkış bulmak için, müdürden, ticaretten ve bürokratlardan kaçmak için" (Deleuze ve Guattari, 2020: 25). Onun aradığı özgürlük değil çıkıştır.

Yabancılaşan veya hayvan-oluşun güzergâhında ilerleyen insan, çok boyutlu bir metamorfoz ertesinde bir başka türün temsil-

cisi olur. Onun adına bir tabiat değişimi vuku bulur. Varlıkbilimin temel sorusu olarak “Ne var ne yok?” suali onun adına güncellenir. Bununla bağdaşık olarak, onun için neyin doğru, iyi, güzel, arzu edilir, anlamlı olduğunun da yeniden tarif edilmesi gerekir. Ancak metamorfoz, bu yeni durum için ona pek zaman tanımaz. Olağanüstü durum acil bir uyarlanma talep eder, kendi tabiatını dayatır. Eşyanın yeni doğasına hızla uyum sağlamak gerekir yoksa kaçınılmaz bir irtifa kaybı başlar. Gregor da sert gövdesiyle uyumsuz çok sayıda kılcal bacaklarıyla ne yapması gerektiğini hızla çözmelidir. İçinde insanlar yaşasın diye yapılmış, eşyaları ona göre düzenlenmiş bir odada yerini yadırgamadan kalmanın yollarını bulmalıdır.

Gregor, bedeniyle bir hayvan türünün üyesi, sürünün bir parçası olurken, kafasında mevcut alışkanlıklar, çağrışımlar onun hâlâ bir insan teki olduğu fantezisini sürdürmesine neden olur. Bu şekilde herhangi bir hayvan sürüsüne dahil olamaz. Hayvan ve insan arasında askıda bir varoluş sergiler. Bir böcek olarak tekil varlığını korumaya çalışır. Sürüyle uyuşmayan bağımsız bireyin yazgısını sürdürmek ister. Özel isminden kurtulmak, cins bir ismin gölgesi altında yaşamak konusunda hazırlıksızdır. Tüm bunların ortasında mesleki hayatı için endişelenir. Bu durum zihinsel olarak beden olandan daha yavaş ilerleyen bir metamorfoza maruz kaldığını gösterir. Yataktan bir an önce çıkıp trene yetişmesi gerektiğini düşünür. Hayata uyum sağlasın diye gelişmiş sinir sistemi onu daha da hantallaştırır. Alışkanlıklarına dönmek ister. Dehşet veren yeni koşullarında bile, Kafka’nın günlüklerinde hep dile gelen o “büyük ödevinin” içini doldurmak ister. Metamorfoz insanca bir metafiziğin dönüşmesinde etkili olmayınca sürüye dahil olmak mümkün olmaz. Bedensel değişim zihinsel olana fazla tesir etmez. Gregor’un kafası bu dehşeti yaşamaya direnç gösterir. La Fontaine’in insan biçimli hayvanlarından farksız şekilde, yeni koşullarına kayıtsız davranır ve insanlık durumunu sürdürmekte kararlılığını yitirmez. Bir böcek bedeninde uyanmak, işe geç kalmaktan daha az endişe verici görünür ona. Anlatıcı da bu durumun tuhaflığını okura duyurmaz. Gregor’un değişen koşullarını o da doğallaştırır. Anlatıcı da Gregor